

ČESKÁ ASTRONOMICKÁ SPOLEČNOST

sekretariát: Královská obora 233, 170 21 Praha 7, tel.: 02/33377204

Tiskové prohlášení České astronomické společnosti číslo 15

Velikonoční svátky a způsob určení jejich data.

Velikonoční svátky patří k nejstarším svátkům vůbec. Jejich základní podstatou z dob předkřesťanských bylo vítání přicházejícího jara, nového vegetačního období, v přeneseném slova smyslu vítězství života nad smrtí. Tyto svátky jara byly slaveny různou formou už u starých Slovanů a Germánů. Jako významné a již nábožensky organizované svátky se objevují poprvé u Židů. Byly to svátky přesnic (pascha) slavené na památku vysvobození Izraelitů z Egypta vždy 14tého dne měsíce nisanu. Svátek pascha (hebrejsky pesah = přejítí, ušetření) je oslavou toho, že Hospodin, když hubil prvorozence v Egyptě, přešel a ušetřil domy Židů, které byly označeny krví beránka.

Symbol beránka přešel významně do křesťanského pojetí Velikonoc. Kristus je nazýván Beránkem Božím na znamení čistoty, nevinnosti a poslušnosti. Je velikonočním Beránkem nového Izraele, jehož krev zachránila pokřtěné od hříchu a smrti. Původní podstata svátků se promítá i do křesťanského symbolu smrti a následného vzkříšení Ježíše Krista. Ježíš snímá svojí obětí hříchy světa. Jeho oběť je křesťansky chápána jako naplnění starozákonné paschy – Hospodinovo přejítí a ušetření Božího lidu záchrannou krví Beránka.

Velikonoce, jako svátky umučení a vzkříšení, patří k **základním křesťanským pohyblivým svátkům**. Ostatní pohyblivé svátky se odvozují vždy od data velikonoční neděle. Způsob určení dat křesťanských Velikonoc byl stanoven na ekumenickém koncilu v maloasijské Niceji roku 325.

Podle církevní historie připadlo utrpení Kristovo na dobu, jež následovala po jarní rovnodennosti a současně mu předcházel jarní měsíční úplněk. **Toto pravidlo bylo vzato za základ** a křesťanské Velikonoce (velikonoční neděle) se slaví vždy první neděli po prvním jarním úplňku. **Za první jarní den byl pevně stanoven 21. březen**. Pozor, toto se nemusí shodovat s astronomickým výpočtem jarní rovnodennosti, která může díky skokovým úpravám kalendáře pomocí přestupných dnů nastat až o dva dny dříve či později. Například v letošním roce nastala jarní rovnodennost již 20. března a současně v týž den nastal i úplněk. Z astronomického hlediska by se pak měly Velikonoce slavit již 26. března. Z církevního způsobu určení však úplněk 20. 3. není ještě úplňkem jarním (tím je až úplněk následující, který nastane 18. 4.), a proto se slaví letos Velikonoce až 23. dubna. Z uvedeného vyplývá, že případně-li úplněk na 21. března a tímto dnem je současně sobota, následující neděle 22. března je již nedělí velikonoční. Je to současně i nejranější datum, na které může velikonoční neděle připadnout. To je jedno z určujících pravidel. **Další pravidlo pak stanoví, že nejzazší datum Velikonoc může být 25. dubna**. V případě, že by první jarní úplněk připadl na 19. dubna a tento den byla současně neděle, vyšlo by datum Velikonoc až na 26. dubna. Protože toto není přípustné, přesouvá se úplněk o jeden den zpět (na 18. duben) a velikonoční neděle se slaví

již 19. dubna. Ve dvacátém století tento případ nastal v roce 1981.

Jak je ale možné „přesunout“ měsíční úplňk? Astronomický výpočet okamžiku měsíčního úplňku pochopitelně přesunout nelze. Církevní počty však nepracují s reálnou fází Měsíce, ale s tzv. církevním (cyklickým) měsícem, který se dlouhodobě shoduje s reálnými měsíčními fázemi, v konkrétním případě se ale může od skutečné měsíční fáze poněkud odlišovat. Protože určení církevního měsíčního úplňku je v podstatě určením „administrativním“, lze jej též i administrativně přesunout.

Ani tím však komplikace nekončí. **Další pravidlo vymezující datum velikonoční neděle** praví, že v jedné devatenáctileté periodě tzv. zlatého čísla nesmí být velikonoční neděle dvakrát v nejzazším přípustném datu, tj. 25. dubna. Tento případ nastal ve dvacátém století v letech 1943 a 1954, které patří do jedné a téže periody začínající rokem 1937 a končící rokem 1956. V roce 1943 se Velikonoce slavily 25. dubna, v roce 1953 se však velikonoční neděle přesunula o týden dopředu na 18. dubna. Na mezní data však připadají Velikonoce jen velmi zřídka.

Mgr. Pavel Najser

Štefánikova hvězdárna

Česká astronomická společnost (ČAS) vydává od května 1998 tisková prohlášení o aktuálních astronomických událostech a událostech s astronomií souvisejících. ČAS je sdružením profesionálních a amatérských astronomů založeným roku 1917. S technickými a organizačními záležitostmi ohledně tiskových prohlášení se obraťte na Pavla Suchana na adrese Štefánikova hvězdárna, Petřín 205, 118 46 Praha 1, tel. 57320540, fax 538280, e-mail: observat@ms.anet.cz. Bližší informace k tématu tohoto tiskového prohlášení získáte u autora na tomtéž spojení. Archiv tiskových prohlášení lze najít na internetu na adrese <http://www.astro.cz/cas/tisk.htm>.
